

Asia: VN/13605/2023 ja VN/13604/2023

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja hyvinvointialueiden rahoituksesta annettujen asetusten muuttaminen (siirtolaskelmien tarkistaminen)

Kysymykset

1. Yleistä ehdotuksesta ja sen tavoitteista.

Jos tarkistus koskee vain osaa kuntia tai vain osaa euromääräisistä vaikutuksista (esim. jos 30 €/as täyttyy), on iso riski, että tasapuolisuus kuntien välillä ei lisääny vaan päinvastoin epäoikeudenmukaisuus kasvaa.

Kuntien yhdenvertainen kohtelu varmistuu vain, jos kaikki laskelmia vääristävät vaikutukset poistetaan siirtolaskelmista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että VM käy kaikkien kuntien tilinpäätökset läpi laskelmia vääristävien erien osalta kummankin siirtolaskelmavuoden, vuoden 2021 ja 2022, osalta.

Aikataulu näin merkittäväälle korjaukselle on liian tiukka, kun muutoksesta tulee pysyvä vaikutus kuntien valtionosuuksiin. Aikataulua pitäisi siirtää niin, että korjaukset tulevat oikein ja tasapuolisesti huomioiduksi.

2. Huomioon otettavat erät.

Ovatko kunnan peruspalvelujen valtionosuusasetuksen luonnoksessa mainitut oikaistavat erät (2 momentin kohdat 1-6) perusteltuja ja niiden huomioon ottamisen tapa mielestänne tasapuolinen kuntien välillä?

1. takautuvat pelastustoimen varallaolokorvaukset

2. sote- ja pela- kuntayhtymien takautuvat alijäämät ja ylijäämät
3. kunnan kirjaamatta jättämä osuus sote-kuntayhtymän alijäämästä
4. sote- ja pela-kuntayhtymien ylijäämän palautus ja alijäämän kattaminen
5. muiden sote-yhteistoimintaorganisaatioiden ja pelastuslaitosten 2-4 kohdissa tarkoitettu ylijäämän palautus tai alijäämän kattaminen
6. palveluluokille kirjatut sote- ja pela -toimitilojen ja kiinteistöjen luovutusvoitot ja -tappiot sekä osakkeiden ja osuuksien luovutusvoitot ja -tappiot

Mainitut erät on perusteltua oikaista, mutta niin, että vuosien 2021 ja 2022 sote- ja pela - kustannukset huomioidaan tarkasti ja että VM tarkistaa molempien vuosien kaikkien kuntien tilinpäätökset erien osalta.

3. Onko mahdollisesti jokin muu merkittävästi laskelmia vääristävä erä?

Pitää arvioida, onko tällä tavalla säädetty palkkaharmonisointien huomioon ottaminen riittävä vai tulisiko sekin avata uudelleen. Palkkaharmonisaatio kokonaisuudessaan tekee eroa siirtyvien vuositason kustannusten lähtötasoon.

Alueilla, jossa palkkoja on jo harmonisoitu laaja-alaisissa kuntayhtymissä, kunnista siirtyy enemmän kustannuksia kuin alueilla, jossa harmonisointia ei ole tehty.

Kiinteistökustannukset. On hieman epäselvää, siirtyykö kuntien sote-toimitilojen kustannuksia saman verran ja yhtäläisin kriteerein kuin vuokratilakustannus, joka hyvinvointialueelle aiheutuu, kun se vuokraa samat tilat kunnalta omaan käyttöön. Jos siirtyvä kustannus ei vastaa uutta kustannusta, siirtyvä kustannus ja siirtyvä rahoitus eivät ole tasapainossa.

Mikä tahansa muukin tapahtuma, joka ei ole normaalia yksittäisen vuoden toimintaa tai joka on aiheutunut sote-uudistukseen valmistautumisesta. Tällaisia voivat olla tietotekniikka-, muutto- tai tarvikehankintakustannukset tai poikkeukselliset, vain yhtä vuotta koskevat tuloerät esim. yhteisöveron tuotossa.

4. Vaikutuksen merkittävyyden arviointi.

Kuntakohtainen tieto oikaistaisiin ainoastaan silloin, jos kyseinen tieto vääristää merkittävästi yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen rahoitusta. Merkittävänä pidettäisiin vaikutusta, joka olisi vähintään noin 30 euroa asukasta kohden laskettuna. Onko oikaisun kynnys mielestänne oikea?

Kuntaliitto on linjannut asiasta perustellusti. Tärkeää on se, että vain raja-arvon ylittävä osa huomioidaan, ei koko vaikutusta.

5. Menettely. Näkemyksenne ehdotetun oikaisumenettelyn toimivuudesta (kysely kunnille ja kuntayhtymille=hyvinvointialueille, muut saatavissa olevat selvitykset ja tiedot, siirtolaskelmaluonnos ja sen kommentointimahdollisuus)?

VM:n on käytävä kaikkien kuntien tilinpäätökset kummankin siirtolaskelmavuoden osalta läpi. Kuntia on kuultava kaikissa menettelyn vaiheissa, kuulemista ei voi jättää pelkästään toukokuun kuulemisen varaan.

Kuntien välinen tasapuolisuus toteutuu vain, jos tarkistuslaskenta tehdään systemaattisesti samoin periaattein kaikkien kuntien tilinpäätösten ja tilinpäätöserien osalta sekä vuotta 2021 että vuotta 2022 koskien.

Valtionosuuksien muutos jää määrittämään kuntien tulorakennetta pysyvästi, joten aikataulu on ehdottomasti liian tiukka, jotta oikeudenmukaiseen muutokseen päästäisiin. Kustannuksista on valtion vastattava.

6. Muita huomioita.

Kuntien rahoitusjärjestelmällä on varmistettava, että kunnat selviävät veloistaan ja velvoitteistaan (velat, kiinteistöt, infra) ja että lasten ja nuorten opetus ja varhaiskasvatus (=nykyinen vos) turvataan laadukkaasti ja monipuolisesti ja että asukkaiden hyvinvointiin voidaan panostaa. Valtionosuusjärjestelmän uudistaminen on aloitettava mahdollisimman pikaisesti ja valtionosuuspohjasta on poistettava myös muita kunnille kuulumattomia eriä, esimerkiksi perustoimeentulotuen vähennys.

Hyvinvointialueen perustamisella oli tarkoitus saada sote- ja pelastuspalvelut ”leveämmille harteille”, mutta käytännössä valtionosuuksien leikkaukset johtavat siihen, että kuntien rahoitus ei riitä sille jääviin peruspalvelujen tuottamiseen ja palvelut heikkenevät myös suurimmassa osassa hyvinvointialueen kuntia.

Räisänen Henna
Pielaveden kunta